

Kalemin Kaseminden Kelâmın Kemâline: Tayyib Atmaca Şiiri

●Erdoğan Erbay*

Giriş

Şiir, bir nizamdır. Nizam, nâzımın ruhunda sırlanmışın, sorumluluk gereği hayata dâhil olmasıdır. Nizamın nâzımı da, kelâmın sahilik ayarına hükmetme imkânına sahip bir fitratın temsilcisidir. Şiir, agâh ruhlar semeresidir. Deh-lizin karanlık kuytularında korkuyla uçuşuma tekerlenen körelmiş vicdanlara inat, şair, uyanıktır ve dirilik telkin etmenin peşindedir. Özel-likle, dini ile örfü esas olmak üzere, varlık yürüyüşünü adımlamaya başladığı andan itibaren, iyilik, güzellik ve ahlâk adına icat ettiği abidevî kıymetleri, hikmet ve irfan ocağında pişirip şi-irin halis ve samimi ameleliğine emanet etmiş bir milletin ferdi olarak şair, 'kaleme ve yazdik-larına' bağlılık yeminiyle meydanda durmaktadır.

Bir Belirleme

Tayyib Atmaca şiiri, insanın kelâma ilk muha-tap olduğu yerden yola çıkar. Böyle bir başlan-gıç, kalem ve yazdiklarının belirleyici kaidele-rine teslimiyetin hazzına imtisalin imtiyazına vukuf kesp etmiş olma halidir. Kelâm ile kemâl-deki münasebeti, lam ile mim müşterekliğinde keşfeden Atmaca, kemâlin, kelâma dayanacak hassas bir kulağın işittiklerinin gönle misafirli-ği sayesinde hakikate ereceğini de bilmektedir. Kelâma ve kaleme inancın sonsuz emniyeti ile hürriyetin zirvesine taşınan şairin ruhu, İslâm'ın yüceltici nefesini çekerek Pir-i Türkistan'ın ma-yaladığı Anadolu irfanına ulaşır. Selefin peşinde samimi bir sorumlulukla irfana kavuşan şair, bâtılın saptırmasına göz kırpmadan, hakikatin teslimiyetine baş eğer.

Bir Teslimiyet Belgesi:

Temize Çekilmez Ömür Defteri

Atmaca'nın şiir ırmağı, insanın Allah katında-ki değerini ortaya koyan ölçü ile akmaya başlar. Şairin ilk sözü, dua makamındaki kulun tesli-miyetini tasvirle mükellef bir söyleyişle ulaşır, okuyucuya. Sanatkâr, bir taraftan, sözünün ha-kikat elbisesiyle süslenmesini arzularken, diğer taraftan, söz kudretinin yeterince etkili olması

için, dilindeki düğümün çözülmesini ister. Söy-lemekten kasıt, söyleteni bilmektir. Hayırlı işe, en güzelin adını anarak başlamanın, safını be-lirlemiş bir mü'min tavrı olduğunu bilen Atma-ca, 'kalemi ve kelâmı' öğreteni zikrederek ilk görevini yerine getirir. Dolayısıyla, söz diyarının kapıları sonuna kadar açık, mana ve mefhumlar, hakikat meydanında harman olmak için hazır-dırlar. Çünkü, Atmaca, ezelî ve ebedî ilahî nef-hanın, çağlar üstü ve ötesi ilkeleri üzerine bina edilmiş bir medeniyetin ferdidir. *Duasında:*

Aklımızdan geçeni

Ve geçecek olanı

Bilen ve işiten sensin Allah'ım.

Bu yüzden, şiire giden yola hâkimiyet imkânı bulduğu gibi, şiirin izleyeceği çıkışı irfan ayna-sında seyretme imtiyazına doğru da taşınmak-tadır. Söz meydanında, kelimelere mana elbise-si biçen ustanın yola çıkan şiir kervanı, Ken'an ilinde bir süreliğine 'hüzün kulübesine' uğrasa da, kutlu yolcusunu Mısır'a muhakkak ulaştır-a-caktır. Mevlana Celaleddin-i Rumî'nin *La Tahzen* şiirinde, hüzün sahiplerine nasihatle birlikte müjdeler ulaştırılır:

Kuyu dibinde kaldın diye üzülme!

Yusuf kuyudan çıktı da Mısır'a sultan oldu, unutma!

İstedığın bir şey; olursa bir hayır

Olmazsa bin hayır ara!..

Duanın devamında, şairin hüznü mısralara dökülür:

Gam başıma toplandı

Dert içime saplandı

Derman sensin tabip sensin Allah'ım.

Atmaca'nın şiir kapısı, hüzün mahzenine açılır. Ancak, bu hüznün sebebi, bir çaresizlik ve ümit-sizlik değildir. Kelâm kervanı kemâl yolunda sa-bır ve metanetle ilerlerken ruhun tattığı acıların bir çileye, çilenin bir dava lezzetine dönüşme anının tipik hüznüdür.

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Şark-İslâm medeniyetinin varisi Atmaca, ruhun hükümdar olup hükümrânlığını yürüttüğü zaman dilimlerinin hatıra havale edilmesine hayıflanır. Şiirlerindeki hüznün, insan fitratındaki merhamet cevherinden yola çıkarak insanın yaratılışına işaretle iktifa etmez, şiiri, dahası sözü, metafizik bir ağa bağlamanın bahtiyarlığını da göstermiş olur. Şiire ruh veren hüznün örgüsü, İslâm tarihindeki bir hadiseyi de ihata eder. Davası adına kıyama kalkan Peygamber Efendimiz (a.s) için, yâr-ı gârı Hazret-i Ebubekir (r.a)'ın duyduğu hüznüdür. Sıddık'ın hüznü, Allah'ın elçisine ve davasına bir zarar gelmesin hüznüdür. Ancak, dava sahibinin mübarek dudğından dökülen "Mahzun olma! Allah, bizimle beraberdir" ilahî emri, hüznü heyecana dönüştürüvermiştir. İşte, Atmaca'nın hüznü, nesilden nesile devredilen kutlu bir davanın neferi olmak şerefini temellükün gereğini hakkıyla ifa edip edememenin hüznüdür. Necip Fazıl'ın mısralarına dökülen hüznün, hakikati derinden hissetmenin hüznüdür:

*Üzülme! Davanın sahibi Hakk'tır
Hak olan davada zafer muhakkaktır.*

Zira, dava hak ise, hak yolda sefer Atmaca'ya azık, zafer ise, mutlak surette Hakk'ındır.

Hüznün Söz Hâli: Şiir

Hüznün, sözün ritmik sükûnetinde öze özgün kılındıktan sonra, Atmaca'nın şiiri, hayata müdahale hakkını yakalamış demektir.

Onun şiiri, kaostaki düzen fikrinin hakikat eşğinde varlığa bürünmesidir. Şiir, insanın günlük alışkanlıkları arasında yitip giden hayatı ayakta tutan dinamiklerin mimarısıdır.

Dedem Korkut, Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Veli gibi, milletin ve medeniyetin taşıyıcı alp-dervişlerinin üslubuna yaslanan Atmaca, *Anlarsında* şöyle ünler:

*Dil yarısı kapanmaz konuştuğça kaşınır
Sözü yersiz söylersen kelimeler aşınır
Hayat denen mühlette acı tatlı yaşanır
Hal bilmez halini düştüğünde anlarsın.*

'Sözün gümüş, sükûnun altın' makamına ika-me nedenini kültür ve terbiyesinden talimle

yola çıkan şair, söz ile varlık arasındaki hikmete hürmette -küçük de olsa- kusura düşülmesine rıza göstermeyeceğini başta ilan eder. Kırık gö-nülden şikâyet etmez. Bilir ki, Allah, gönlü kırıkların gönlündedir. Bu yüzden, mahzun gönlüde ırmaklar merhametle akar, hüznün damlaları ferahlık taşıyan çağlayanlar gibi rahmet olup ortalığa yayılırlar. Şair, gönlünde derdi olanın, dilinde sözün tükenmeyeceğini de bilir. Atmaca, sözün yerli yerince ve bir ölçü dâhilinde söylenmesine dair sırrı ifşa ederken, şiirin poetik varlığını temellendiren bir hükmü de belirlemiş olur. Söz, sorumluluktur. Sözün yükünden söyleyen de muhatap da sorumludur. Usta, sözün gönle mi göze mi düşeceğini kestirebilmelidir. İlahî feyzin bereketinden beslenen gönlüde yeşerip boy atan söz, somuta takılıp kalınca kuruyup yok olur. Hayat, zıtlar üzerine kurulmuşsa, zıtlar arasındaki dengeyi gözetmelidir. Kıymet bilmek, varlığın kıymetine vakıf olma marifetidir. Bu yüzden ki, şiirin vücudu mevcudundan ibaret değildir. Atmaca'da hal bilmek, şimdiyi şuurla kavramaktır.

Hayat, Şiire Dâhildir

Temize Çekilmez Ömür Defteri, zıtların kavgaya tutuştuğu alandır. Hayat ise, yüze bakanla içi görenin birlikte dem sürdüğü, bıçak sırtı sürecin adıdır. Her bakanın değil, görmesini bilen fark ettiği şey, tercih iradesine sahip olmaktır. Sosyal ve ferdî gerçeklikler, gündelik hayatın içinde yer alan her şeyi somutluğa mahkûm eder. Bu realitenin ortaya çıkardığı sonuç, zincirin halkaları gibi birbirine bağlı bulunan insan, eşya ve hadiseleri metafizik manalarından koparıp hikmetsiz sığıklar kalabalığında zatî sırlarından arındırır. İşte bu noktada, işaretçi kimliği ile Atmaca devreye girer. Somutla soyut, fizikle metafizik arasında kopan bağlantıyı yeniden kurmak, onun görevidir. Zira, realitenin, renklerinden tecride zorladığı hayat, sanatkarın ruh âleminde fışkıracak bereketle beslenecektir. Alp-dervişlerin ocağında pişmiş, hikmet pınarından ab-ı hayatı içmiş, nihayet, daha önce sözün kilidini açmaya ömür feda etmiş erenlerin dergâhından kemâl yolunun zarafetini tahsilde diz çökmüş Atmaca, sanatla hayat tecrübesinin keşiştiği noktayı mısralara taşır:

*Dış karanlık olsa da asıl içte ışımak
Işıktaki ziyayı ziyasızla taşımak
Nasıl ince bir duygu, asıl şiir yaşamak
Gözlerinde inciler saçtığında anlarsın.*

Dışla için, karanlıkla aydınlığın, kötülükle iyiliğin, maddeyle mananın karşılaştığı yerde, kurucu ruh olarak şairin sırtlandığı yük, güzel ve iyinin safında mücadelede kahramanlıktır. Atmaca, poetik anlayışı ile insanın hayat serüvenini yan yana getiren belirleyici bir ilkeyi de meydana koymuş olur. Hayatın bir nizamı vardır, dolayısıyla, şiirin de bir nizamı vardır. Nizamı ve ölçüleri çerçevesinde sürülen hayat, manasına erilen hayattır. Şiiri diğer güzel sanatlardan farklı kılıp öne çıkaran da, kalabalık ve kabalıkları varlık alanının dışında tutan incelikleridir.

Atmaca'nın şiiri, hayatın bizatihi kendisidir. Olayları ve olguları dışarıda bırakan şiir değil, gerçeğin tüm görüntülerini içine alan istiflerdir. Şiirin sihir-kâr bir tesiri olduğu gibi, şairin de, aciz bırakan icazı vardır. Ancak, Atmaca, hayal alıp hava satan bir tüccar değil; Yunus'un dilinle 'bezirgânım metaim çok, alana satmaya geldim' şeklinde hükme bağlanan sorumluluğun nefesidir. Atmaca, şiir dilini kurarken gereksiz bir romantizmin ağına yakalanmaz. Şairin bu ağa düşmesi her zaman mümkündür. Çünkü, şiirin varlık bulduğu alanda saptırıcılar ve ayartıcı akıl çeliciler pusuda beklerler. Ancak, kurucu şiirin şahsiyetine çelik sağlamlığı bahşeden ocağın çifte suyu, sağa sola meyletme arzusunu ortadan kaldırmıştır. Zira, selefin örsünde dövülüp Pir-i Türkistan'dan el alan, Divan'ın Hikmet'ine inkiyada samimiyetle söz çatmış Atmaca, şahsî meselelerini hakikatin potasında eritip yok eder.

*Âşıklıkta maharettir, bağlı olan sözü çözmek
Zarfı nasıl yazarsan yaz, aslolan mazrufu yazmak*

mısralarında ebedî sadakata dönüşen hislerini Yunus Emre'nin berrak ve tertemiz Türkçesine tutunarak sükûnete erdiren Atmaca; aynı zamanda, vücûdu fenâyâ satan Eşrefoğlu dergâhında talim ettiği aşktan aldığı feyizle *Gerçek yol ehli olanlar koşarak menzile vardı* mısraında karar makamına erer.

● Mukadder Uçar

Ah

Dokundun tenimde yaralar pul pul
Sen bu günahların bedeli oldun
Ne uzaktan bak ne yanıma sokul
Sen bir hastalığın izinde kaldın

Mevsimler geçtikçe yüzüm hep soldu
Zamandan çaldığım gönlüme doldu
Rüzgâr yaprak değil saçımı yoldu
Göçmen kuşlar gibi bahara daldın

Çocuktuk yüreğim sende büyüdü
Kahrından ne yazık ömrüm çürüdü
En körpe duygular bende ölüydü
Sen benim gönlümden sevinci aldın

Soluğumda tüten acı yeminim
Dönüşü imkânsız bundan eminim
Ömründe tek leke zararın benim
Elimden giderken kârımı çaldın

Şimdi bilmem neler geçer içinden
Belki bîhabersin kendi suçundan
Görebilsem beni senin açından
Sen benim aklımı meçhule saldın

